

Archeologienota Herentals – Fraikinstraat

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2018/12.807/40

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	9
2.3	Onderzoeksopdracht	9
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	9
2.3.2	Beschrijving geplande werken	9
2.3.3	Werkwijze	18
2.4	Assessmentrapport	18
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	18
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	25
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	30
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	35
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	36
3	Samenvatting	37
4	Bibliografie	38
4.1	Publicaties	38
4.2	Websites	38
5	Bijlagen	39
5.1	Archeologische periodes	39

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Herentals. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018J118

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Herentals, Herentals, Fraikinstraat 27-29 en Goudbloemstraat (tussen nummer 14 en 16), Fraikinstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 182582, 207940
- 182580, 207925
- 182531, 207902
- 182521, 207942

Kadastraal plan:

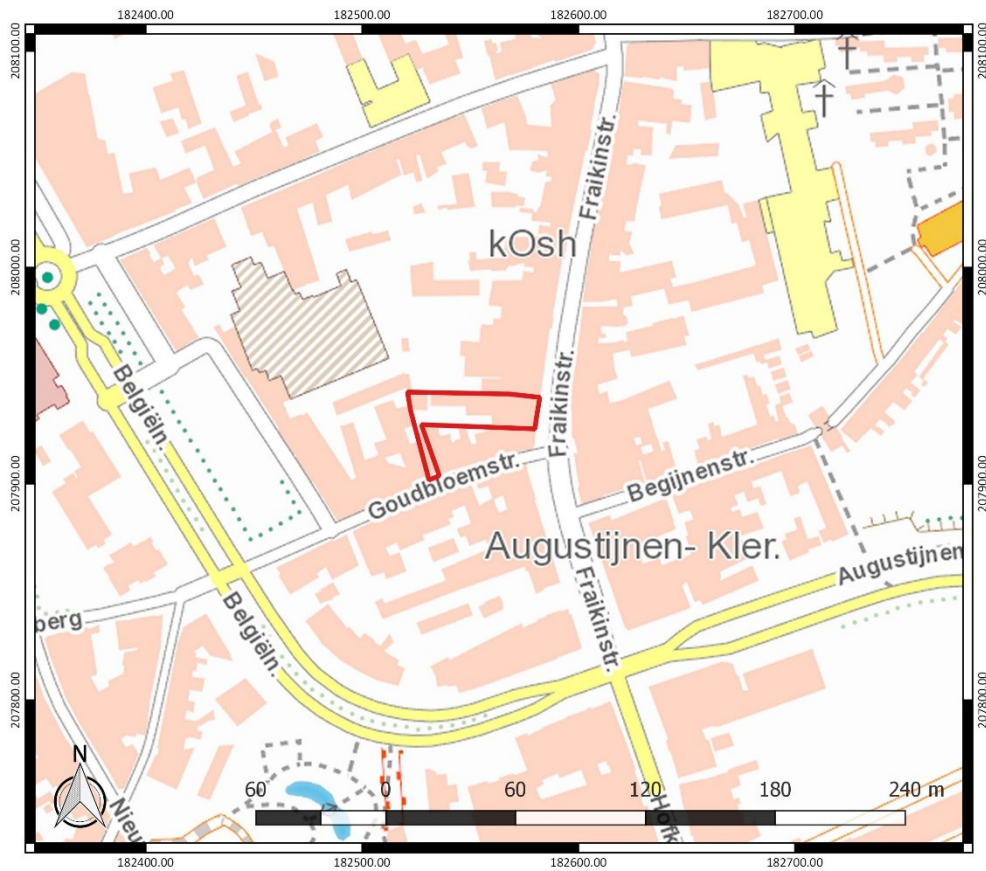

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Herentals, Afdeling 1, sectie F, nummers 128d, 131g, 136e² en 136v²

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 1004 m²

Topografische kaart:

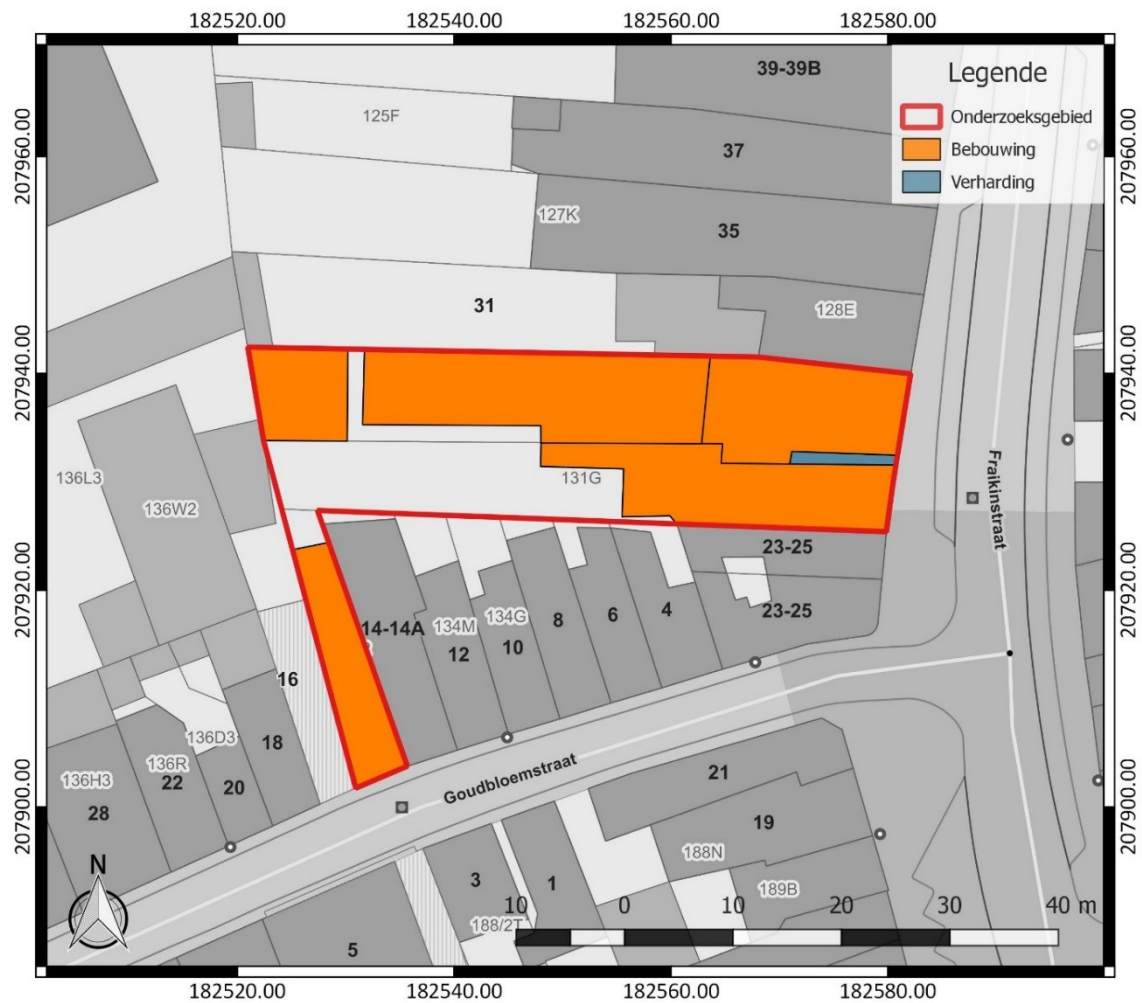

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

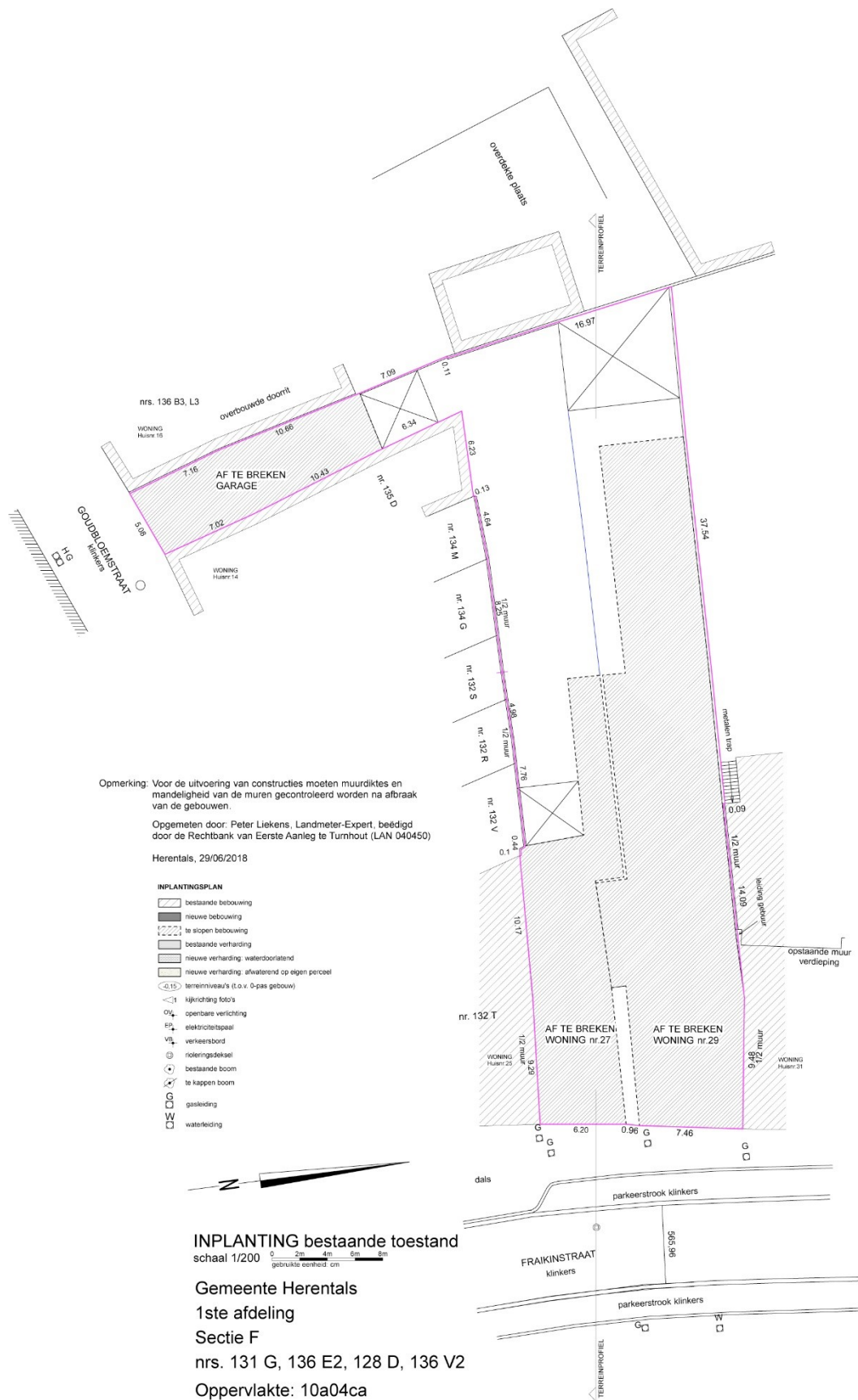
Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 19/10/2018 – 29/03/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, historische stadskern, grasland, tuinzone

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen (twee woningen en garages) en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3-Figuur 4). Woning nummer 27 is onderkelderd, maar de diepte en de omvang van de kelder zijn onbekend. Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringskaart met aanduiding van de bestaande bebouwing (oranje) en verhardingen (blauw) binnen het onderzoeksgebied (rood). Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

Figuur 4: Opmetingsplan bestaande toestand (Peter Liekens, Landmeter-expert)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de bouw van twee appartementsgebouwen, garages en een fietsenberging voorzien (Figuur 5). Daarvoor wordt de bestaande bebouwing in het onderzoeksgebied gesloopt. Het eerste appartementsgebouw (blok 1) wordt opgetrokken aan de straatkant van de Fraikinstraat in het oosten. Het tweede gebouw (blok 2) wordt ingeplant aan de straatkant van de Goudbloemstraat in het zuidwesten van het terrein. Tussen de nieuwe gebouwen bevindt zich een binnengebied waar carports en een fietsenberging worden opgericht.

Tussen de twee appartementen in het oosten komt een overbouwde doorgang naar het binnengebied en de garages. Ten noorden daarvan wordt een gemeenschappelijke hal voorzien met een trap en een lift. De liftput zal een diepte hebben van 1,20 m. Langs de westzijde van de appartementen komen twee tuinen met een tuinhuisje en een terras. Tussen de tuinen wordt een nieuwe waterdoorlatende verharding aangelegd. Ter hoogte van de Goudbloemstraat in het zuidwesten wordt een tweede appartementsgebouw gebouwd (Figuur 7). Op het gelijkvloers wordt in het zuiden een autostaanplaats voorzien. In deze ruimte wordt ook een trap gebouwd. Onder de trap zal een fietsenstalling komen. Onder de autostaanplaats zullen nog rioleringsputten aangelegd worden. De exacte positie en diepte daarvan moeten nog worden bepaald. Langs de zijde van het binnengebied wordt een terras en een tuin met tuinhuisje aangelegd.

In het noorden van het terrein worden garages en een fietsenberging gebouwd. Het gaat om acht carports, waarvan één aangepaste parkeerplaats. Voorts wordt er een nieuwe groenzone voorzien ten noorden van de bestaande bebouwing langs de Goudbloemstraat. Het overige deel van het binnengebied wordt verhard met grind. De infiltratie zal hier in eigen bodem gebeuren.

Het appartementsgebouw aan de Fraikinstraat wordt deels onderkelderd op ongeveer 2,26 m afstand van de perceelsgrenzen (Figuur 8). De kelder zal een verstoringsdiepte veroorzaken van ca. 3 m onder het maaiveld (Figuur 10). In de kelder worden bergingsruimtes en een meterlokaal ingericht. De rest van het gebouw wordt voorzien van een kruipkelder, met een verstoringsdiepte tot ca. 1,80 m onder het maaiveld. Het appartementsgebouw aan de Goudbloemstraat wordt niet onderkelderd. De garage in het zuiden wordt gefundeerd op volle grond (Figuur 9). Onder de rest van dit appartementsgebouw wordt ook een kruipkelder met een diepte van ca. 1,80 m gebouwd (Figuur 11). De carports in het binnengebied worden gebouwd op funderingen met een verstoringsdiepte tot ca. 80 cm onder het maaiveld.

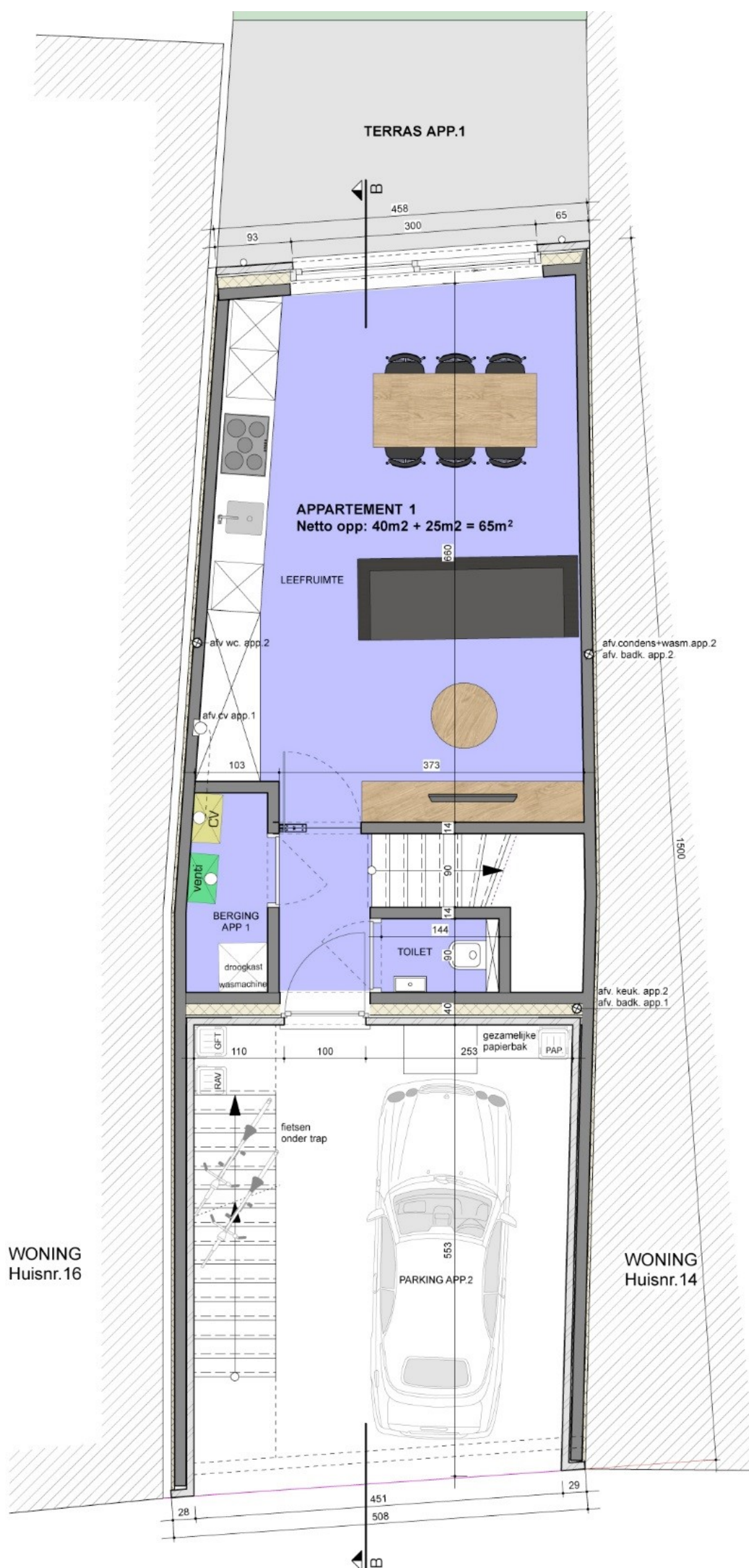
In de tuinen achter het appartementsgebouw aan de Fraikinstraat komen septische putten. De vestoringsdiepte van de putten zal ca. 2,50 m onder het maaiveld bedragen. De precieze ligging van de putten moet nog bepaald worden.

Figuur 5: Inplantingsplan (Architectenbureau Mieke Van Herck)

Figuur 6: Ontwerpplan gelijkvloers blok 1 (Architectenbureau Mieke Van Herck)

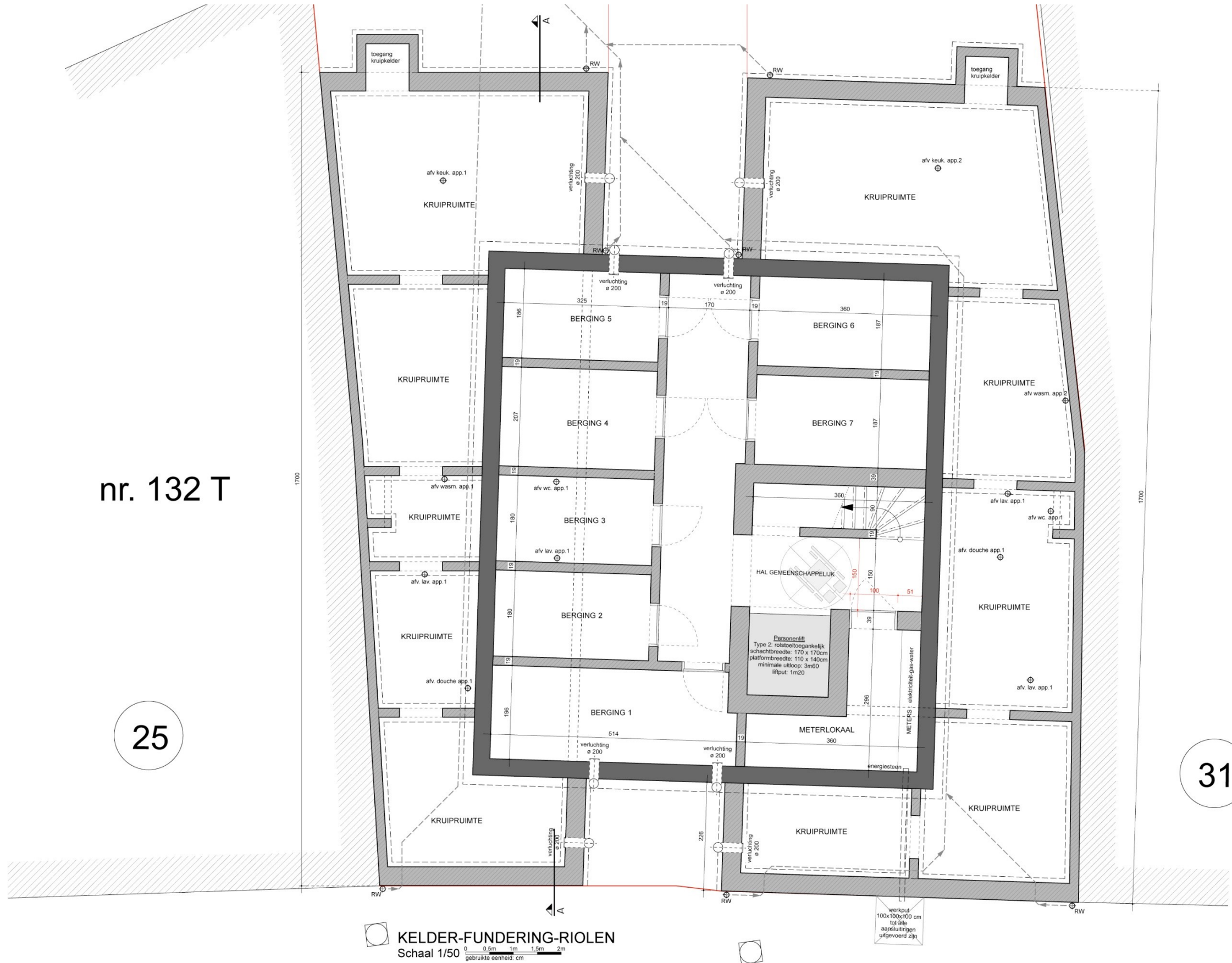
WONING
Huisnr. 16

WONING
Huisnr. 14

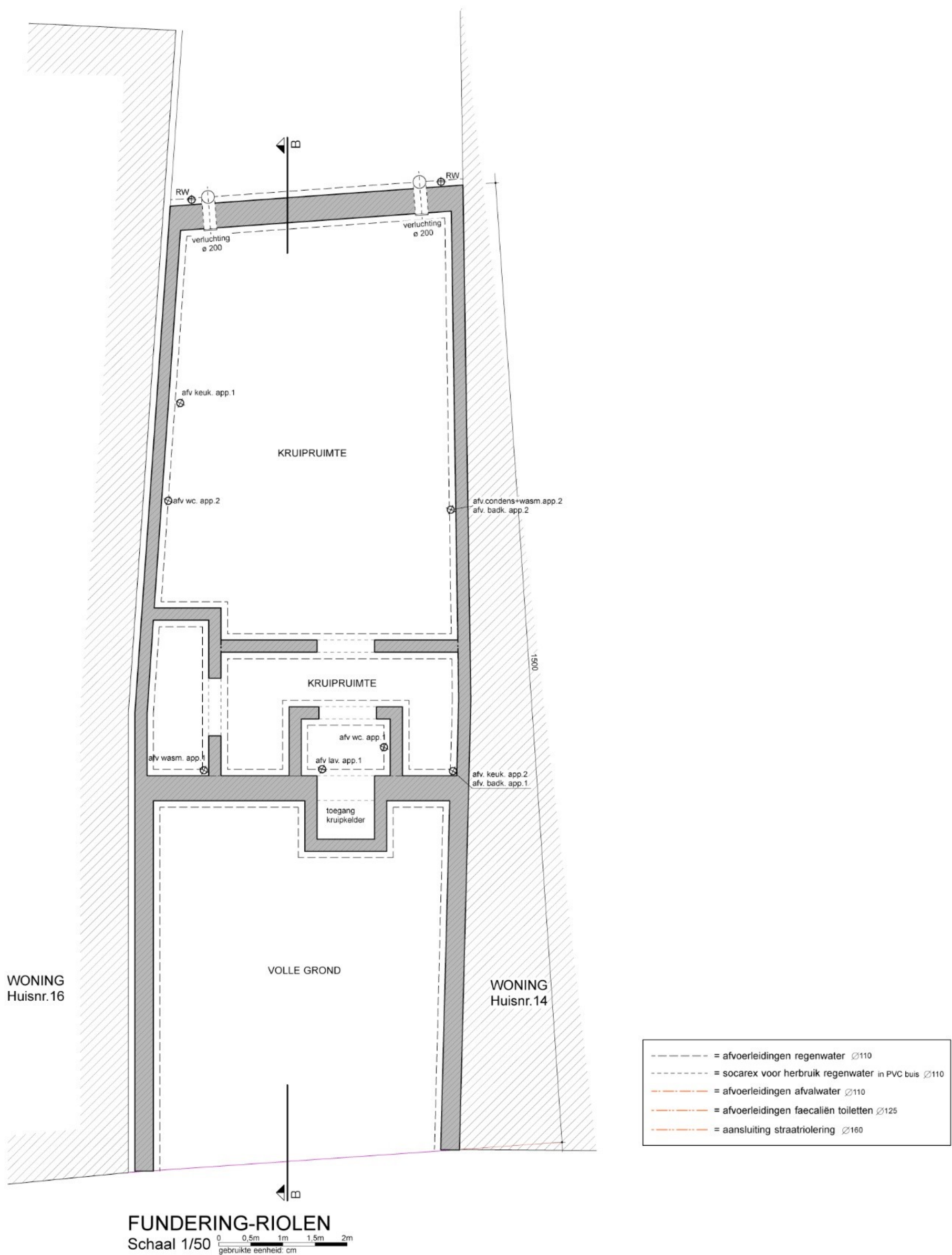
GELIJKVLOERS

Schaal 1/50 0 0.5m 1m 1.5m 2m
gebruikte eenheid: cm

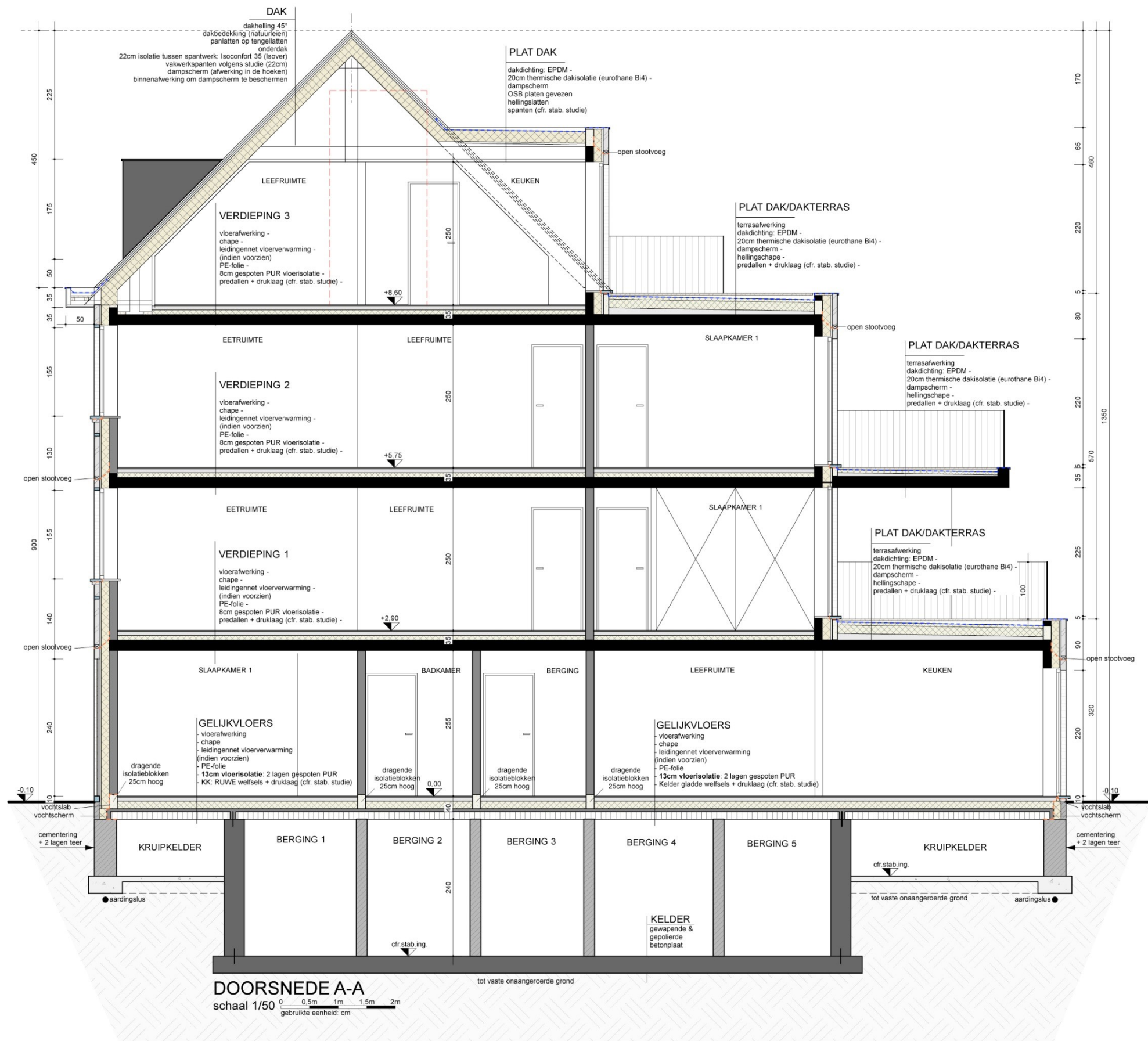
Figuur 7: Ontwerpplan gelijkvloers blok 2 (Architectenbureau Mieke Van Herck)

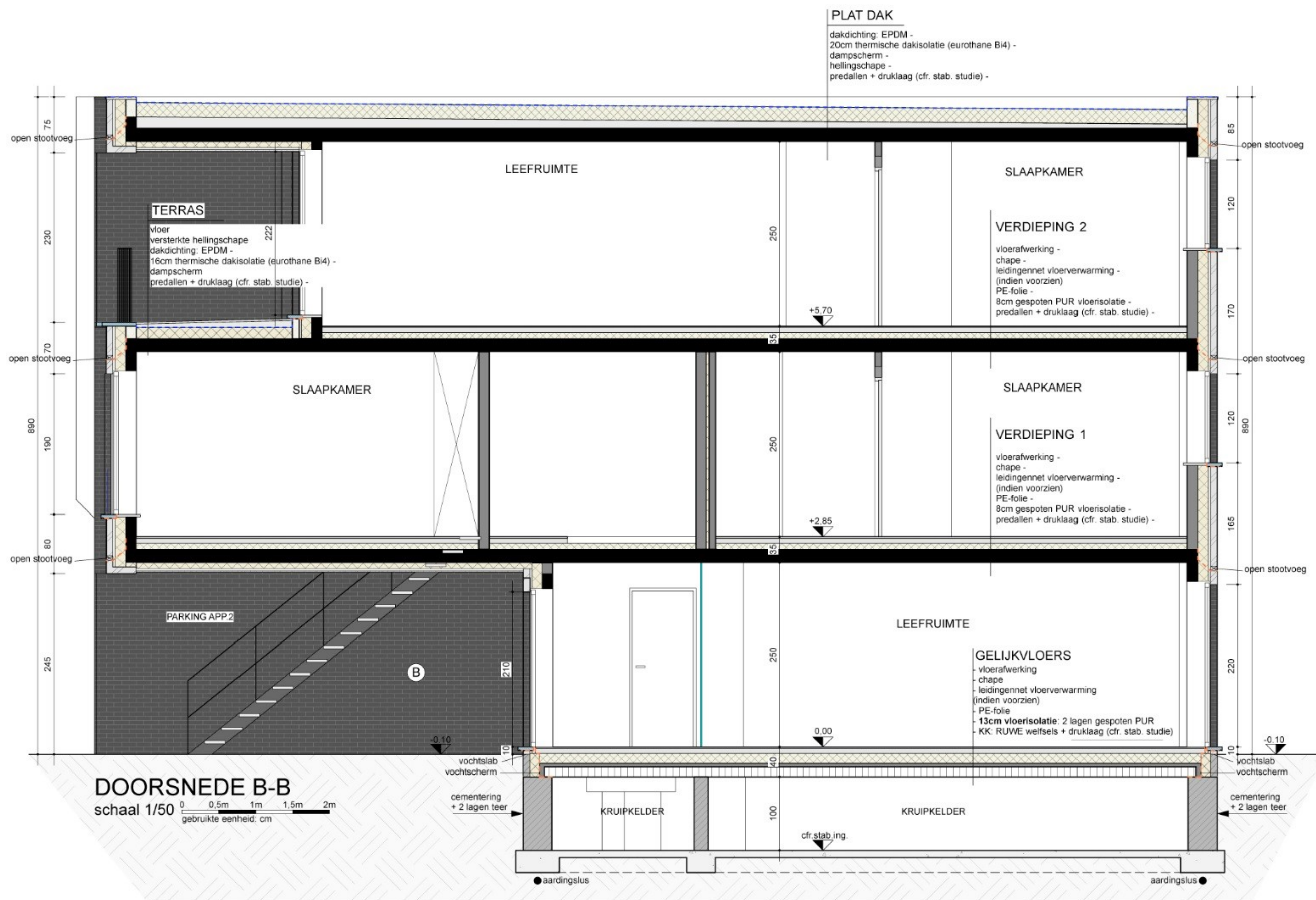
Figuur 8: Ontwerpplan kelder, fundering en riolen blok 1 (Architectenbureau Mieke Van Herck)

Figuur 9: Ontwerpplan fundering en riolen blok 2 (Architectenbureau Mieke Van Herck)

Figuur 10: Snede blok 1 (Architectenbureau Mieke Van Herck)

Figuur 11: Snede blok 2 (Architectenbureau Mieke Van Herck)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden en vooral een lange geschiedenis van bebouwing kent. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

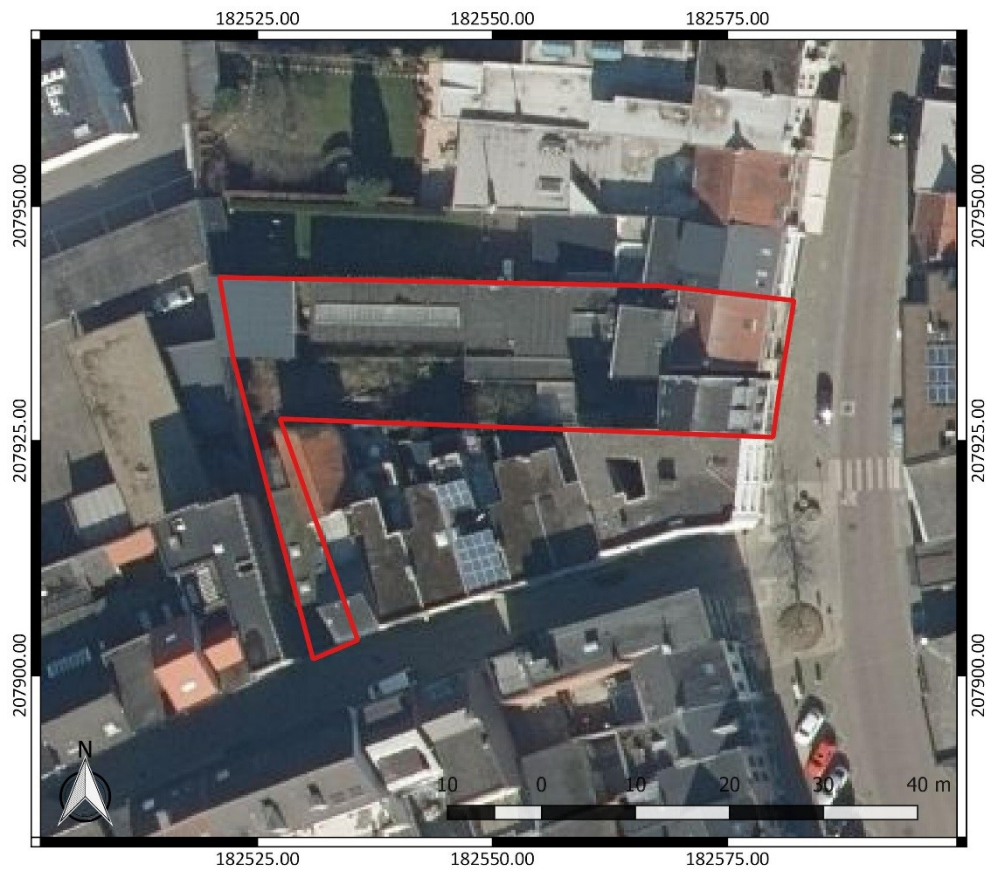
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de plattegrond van de stad Herentals door Jacob van Deventer (1550-1565), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), het primitief kadaster (1830-1834) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

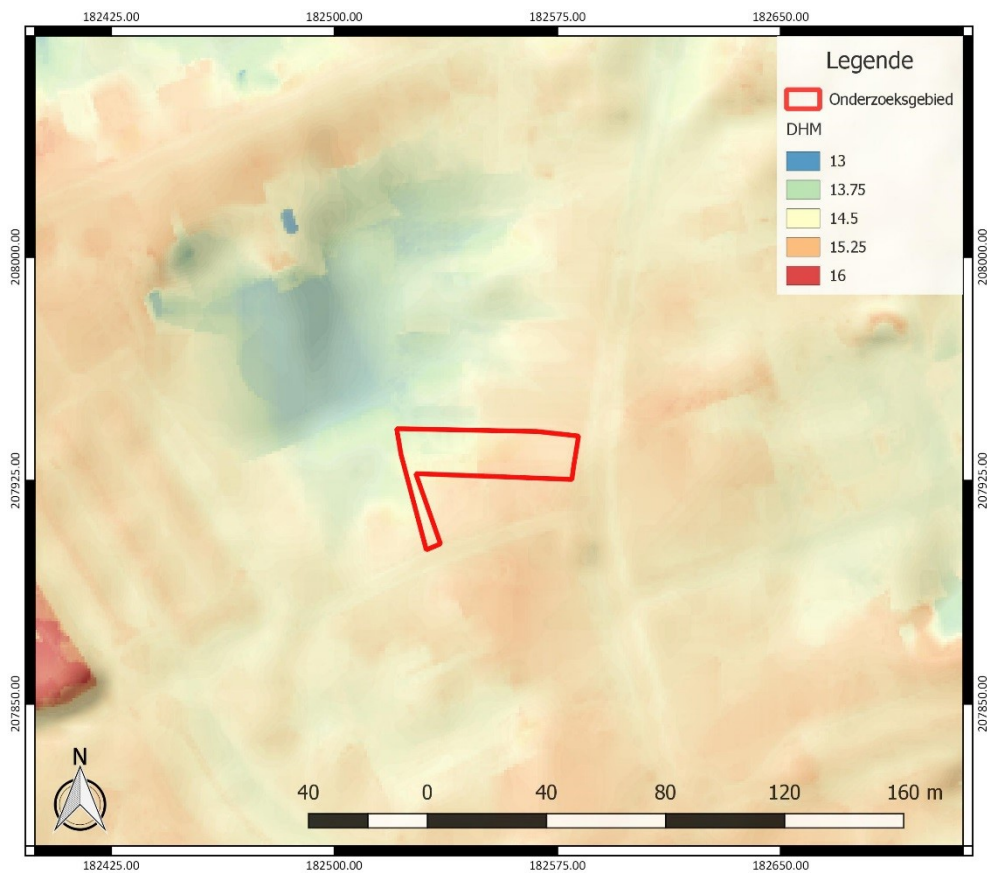
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

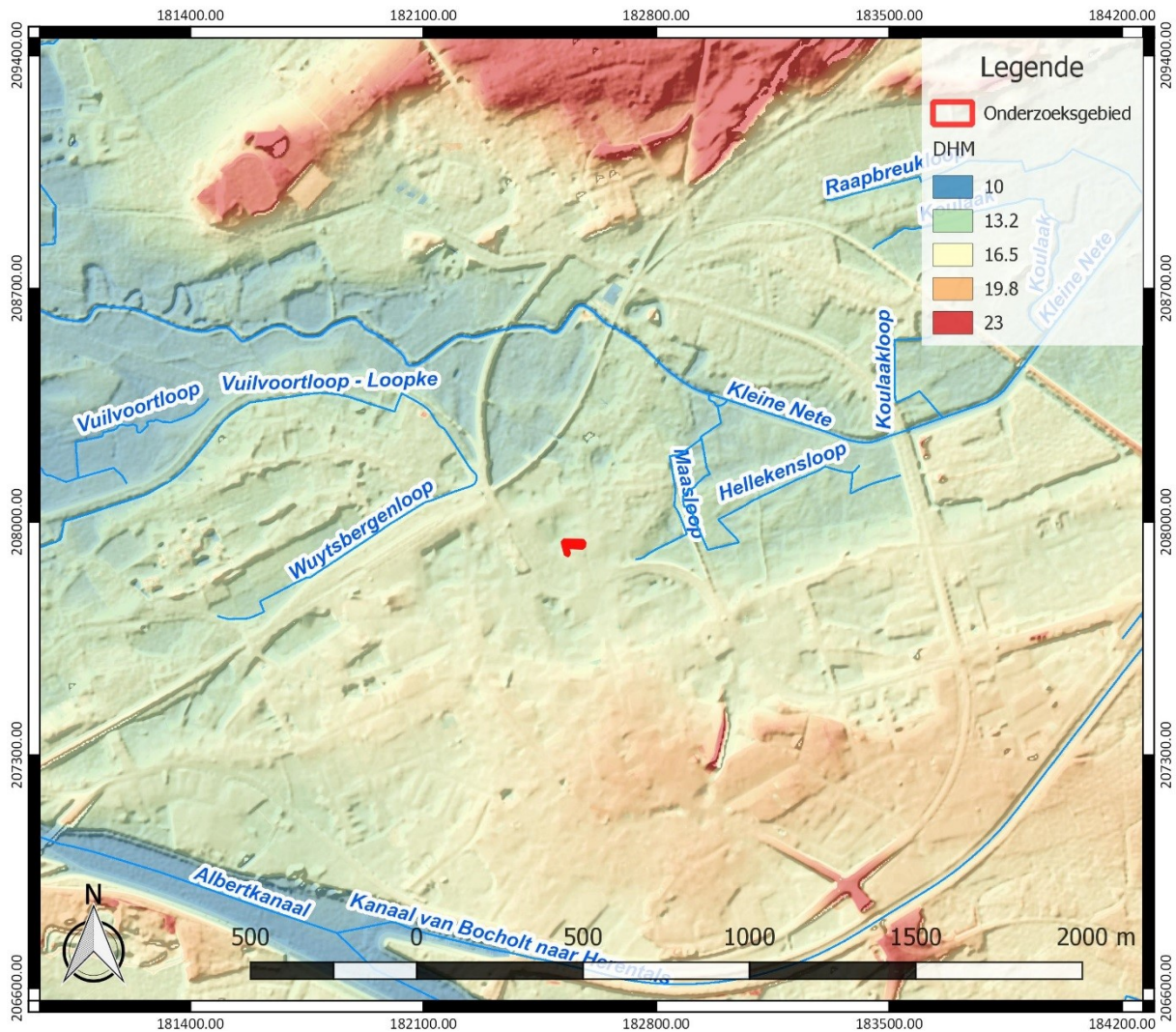
Het onderzoeksgebied is gelegen in het historisch centrum van Herentals, tussen de Hikstraat in het noorden, de Fraikinstraat in het oosten, de Goudbloemstraat in het zuiden en de Belgiëlaan in het westen (Figuur 12). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Hydrografisch behoort het tot het Netebekken. De belangrijkste rivier in de omgeving is de Kleine Nete, die ten noorden van het onderzoeksgebied stroomt. Ten noordoosten en ten oosten zijn enkele aftakkingen van de Kleine Nete te vinden, zoals de Maasloop, de Hellekensloop en de Koulaakloop. Ten westen loopt de Wuytsbergenloop en ten noordwesten zijn de Vuilvoortloop en het Vuilvoortloop-Loopke gesitueerd. Op grotere afstand ten zuiden en ten zuidwesten bevinden zich respectievelijk het Kanaal van Bocholt naar Herentals en het Albertkanaal (Figuur 14).

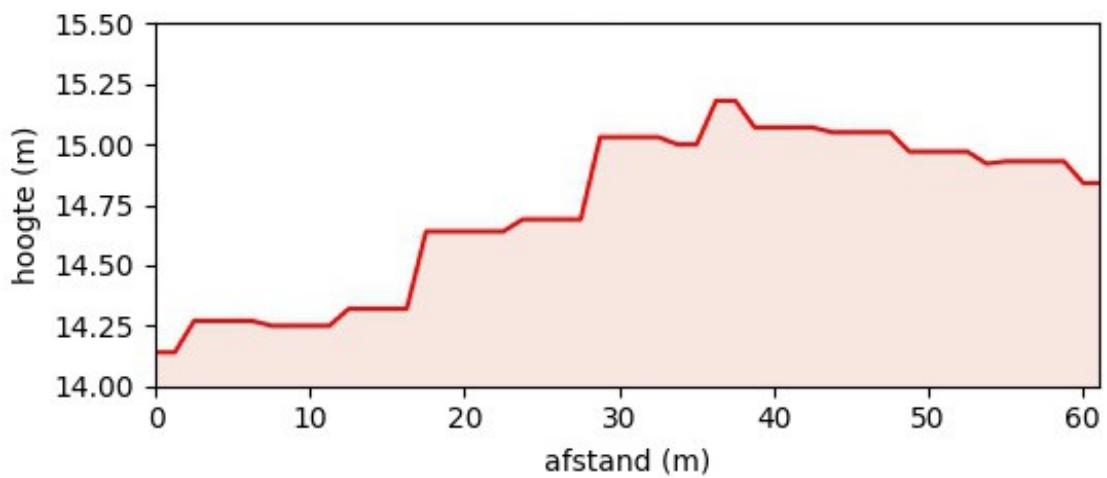
Figuur 12: Luchtfoto van 2017 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 13: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

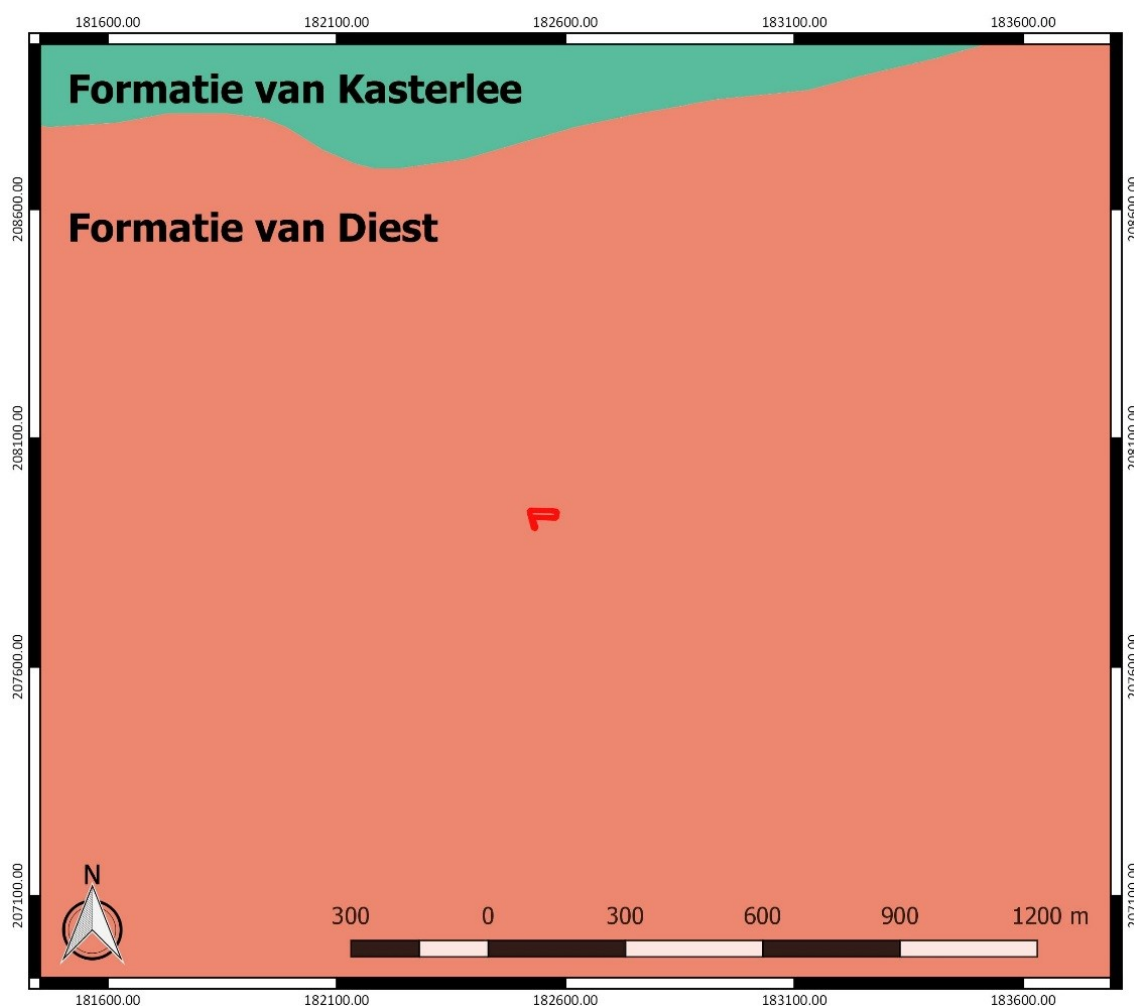
Figuur 14: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 15: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort de omgeving van het onderzoeksgebied tot de depressie van de *Schijns-Nete*. Dit is een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Het meest laaggelegen deel van de depressie bevindt zich in de omgeving van Lier. Hier ligt de hoogte slechts enkele meters boven het huidige zeeniveau. De lage vlakte wordt doorbroken door twee duidelijke en relatief smalle, zuidwest-noordoost gerichte reliëfeenheden: de ruggen van Lichtaart en Geel. De meest uitgesproken rug, die van Lichtaart, sterkt zich uit van het gebied ten noorden van Herentals over Lichtaart tot Kasterlee en is voor een groot deel opgebouwd uit Pliocene sedimenten. Op de rug loopt de hoogte op tot 33 m. De rug van Geel situeert zich zuidelijker en strekt zich uit ten zuiden van Olen, in de richting van Geel. Deze rug is opgebouwd uit de Miocene Formatie van Diest.³

Herentals bevindt zich op het uiteinde van een oost-west georiënteerde dekzandrug, die grenst aan de Netevallei. Het zuidelijke deel van de stad is hoger gelegen dan het noordelijke deel. In het noorden helt het reliëf af naar het alluviale gebied van de Kleine Nete en de gedempte Molennete, een aftakking van de Kleine Nete.⁴ Het onderzoeksgebied is gelegen in het noordelijke, lager gelegen deel van de stad, waar de noordelijke flank van de dekzandrug afhelt naar de Netevallei (Figuur 13). Het terrein kent een hoogte van ca. 14,1 tot 15,2 m TAW (Figuur 15).

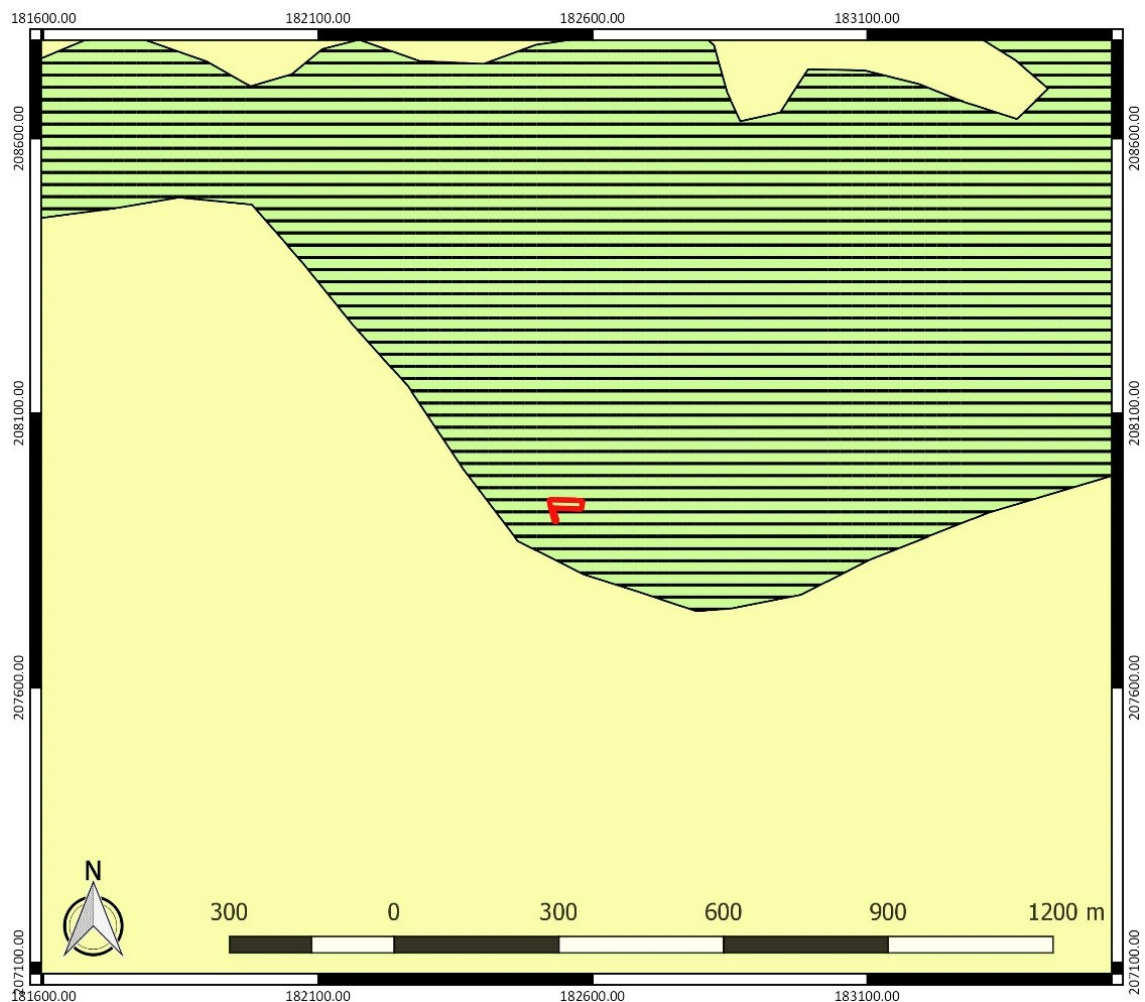
Figuur 16: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

³ Goolaerts/Beerten 2006, 2

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Historische stadskern van Herentals [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140033> (geraadpleegd op 22 oktober 2018)

De tertiaire ondergrond (Figuur 16) bestaat uit de Formatie van Diest. Deze wordt gekenmerkt door groen tot bruin zand, dat heterogeen en glauconietrijk is. Dit zand bevat meerdere grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken, kleirijke en micarijk horizonten en wordt gekenmerkt door een schuine gelaagdheid. Ten noorden is de Formatie van Kasterlee weergegeven, die gekenmerkt wordt door bleekgroen tot bruin fijn zand, dat paarse klei-horizonten en onderaan kleine zwarte silexkeitjes bevat. Deze ondergrond is licht glauconiethoudend en micahoudend.⁵

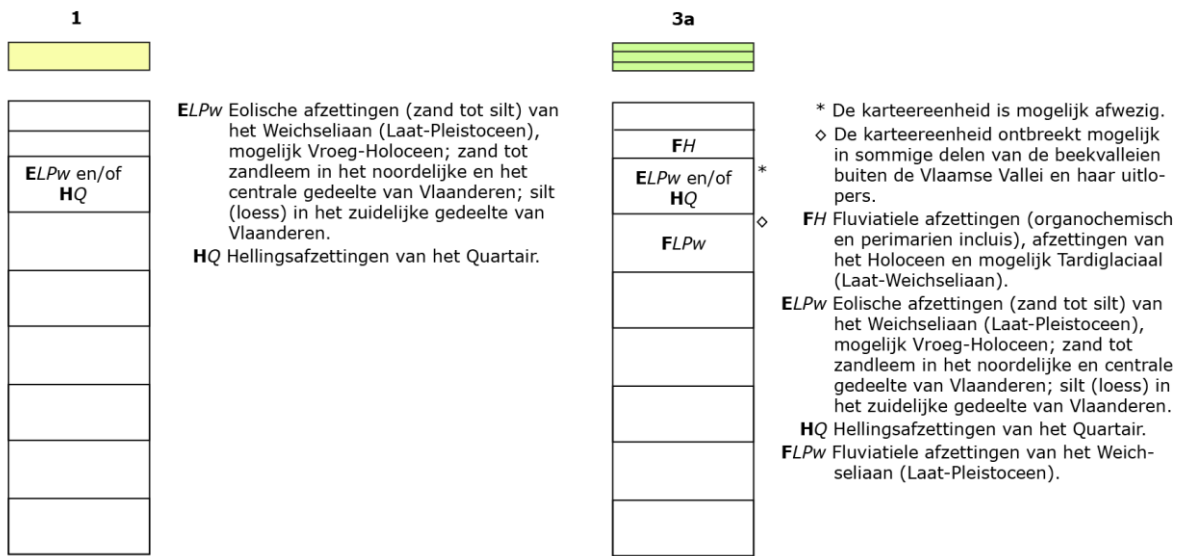
De quartairgeologische kaart (Figuur 17) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Er worden tevens jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aangegeven. Deze afzettingen zijn vermoedelijk gerelateerd aan de aanwezigheid van de Kleine Nete. Ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn er geen fluviatiele afzettingen te vinden.⁶

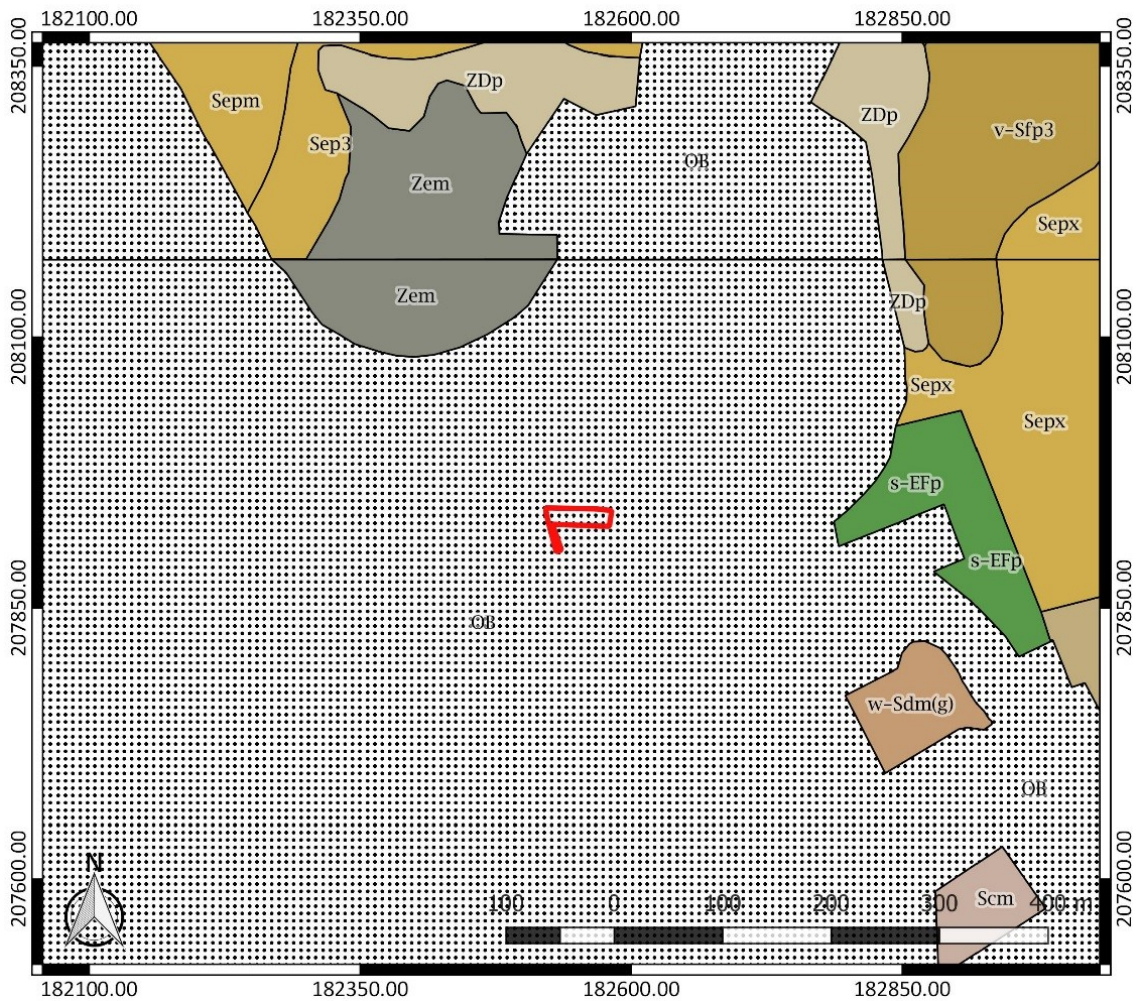
Figuur 17: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁵ www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

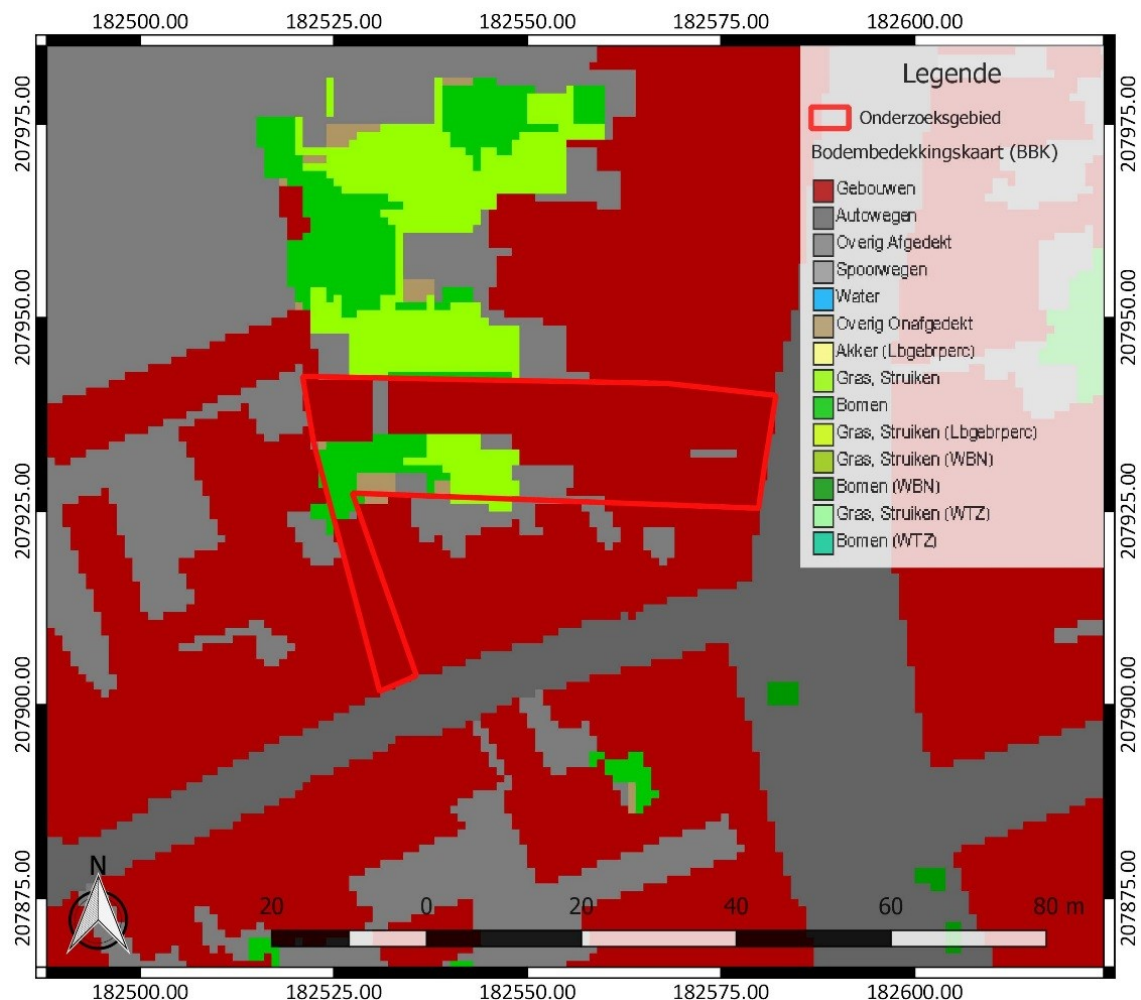

Figuur 18: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

Figuur 19: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 19) situeert het volledige onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB), die zich verder rondom het terrein uitstrekt. In de omgeving wordt ten noorden en ten noordoosten een matig droge tot matig natte zandbodem zonder profiel (ZDp) verwacht. Ten noordwesten treffen we een natte zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Zem) en een natte lemig zandbodem zonder profiel (Sep3 en Sepm) aan. Bodemtype Sep3 bevat een dikke humeuze bovengrond van 40 tot 60 cm. Bodemtype Sepm wordt gekenmerkt door mergelbijnmenging. Ten noordoosten wordt dan weer een zeer natte lemig zandbodem zonder profiel weergegeven, die gekenmerkt wordt door een veensubstraat beginnend op geringe of matige diepte (20-125 cm) en een dikke humeuze bovengrond van 40-60 cm (v-Sfp3). Ten noordoosten en ten oosten bevindt zich een natte lemig zandbodem met silexietbijnmenging en zonder profiel (Sepx) en ten oosten een sterk tot zeer sterk gleyige kleibodem zonder profiel, die zandsubstraat op geringe of matige diepte (s-EFp) bevat. Ten slotte wordt ten zuidoosten een matig natte lemig zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont met grijsachtige kleur en klei-zandsubstraat op geringe of matige diepte (w-Sdm(g)) aangegeven, evenals een matig droge lemig zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Scm).⁷

Figuur 20: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁷ www.geopunt.be/kaart; Baeyens 1971, 56-58

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, struiken en bomen (Figuur 20). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 12).

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De stad Herentals zou in oorsprong ontstaan zijn vanuit een vroegmiddeleeuws villadomein. Dit “villam de Hernehals” was in het bezit van het kapittel van de reguliere kanunnikessen van Bergen. Vanuit dit domein ontwikkelde zich de Sint-Waldetrudiskerk en de parochie van Sint-Waldetrudis. De oudste vermelding van Herentals komt voor in een pauselijke bul en dateert uit 1147-1150. Vermoedelijk vormde Herentals toen een nederzettingkern, ten noorden van de Neteloop. Er waren oorspronkelijk twee kernen. Enerzijds een kern die in kerkelijk bezit was en op een ouder domein ten zuiden gelegen was en anderzijds een nieuwe kern ten noorden, die een economische functie had. Vanuit deze kernen ontwikkelde de latere stad zich tot een langgerekte peervorm (Figuur 22).⁸

Hendrik I, hertog van Brabant, stichtte de stad in 1209 op het goed van de reguliere Kanunnikessen van Bergen, na belangenconflicten tussen de twee gemeenschappen. Herentals kende een gunstige ligging op twee belangrijke handelslijnen, de landweg Brugge-Antwerpen-Maastricht-Keulen en de waterweg van de Kleine Nete. Daardoor verwierf de stad een belangrijke strategische positie binnen het hertogdom Brabant. De nieuwe stad kreeg vooral vorm in het noorden, waar onder meer het Elisabethgasthuis werd opgericht (voor 1253) en het oude begijnhof (voor 1266) gevestigd werd. Met de oprichting van de stad in 1209 ging het recht tot stadsomwalling gepaard. Het ontstaan van de oudste stadsomwalling is echter onzeker. Een walgracht maakte deel uit van deze omwalling. Ook waren er dammen en sluizen aangebracht om de waterhuishouding binnen de stad te regelen. In 1303 reikte Jan II een stadskeure uit, waarmee de administratie, wetgeving en rechtspraak geregeld werd. Voor het einde van de 13de eeuw verwierf Herentals een belangrijke economische rol in het hertogdom Brabant, dankzij de bloeiende, plaatselijke lakennijverheid. Ook op politiek vlak was de stad van belang. Ze werd uitgeroepen tot hoofdstad van het markgraafschap in 1356, ter vervanging van de naar het graafschap Vlaanderen overgehevelde stad Antwerpen. In de eerste decennia van de 14de eeuw werd de Latijnse school opgericht, die voor een culturele impuls zorgde. In de daaropvolgende eeuw werden twee nieuwe kloosters gesticht: het Besloten Hof van de Norbertinessen in 1410 en het Minderbroedersklooster in 1472. Tijdens deze bloeiperiode werden ook de gotische Sint-Waldetrudiskerk (14de-15de eeuw) en de lakenhal/het stadhuis (15de eeuw) gebouwd.⁹

De 16de eeuw was eveneens een periode van bloei waaruit vele monumenten en verbouwingen voortkwamen. Er kwam een einde aan deze voorspoedige periode tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), waardoor Herentals als garnizoensstad veel te lijden had. In de 17de eeuw verloor de stad haar belangrijke economische rol en daalde de bevolking. Herentals vormde vanaf dan enkel nog een lokaal marktcentrum. Vanaf 1578 werd de stadsomwalling verkleind tot achter de Nete. De stadspoorten werden aangepast tot een systeem van vooruitspringende, vijfhoekige bastions en schansen in aarde. Met de komst van de industrialisatie in de 19de en 20ste eeuw kende Herentals een economische heropleving. Als gevolg hiervan vond de ontwikkeling van de buurtspoorwegen plaats en werden het Kempisch Kanaal (1839-1856), dat op Herentals' grondgebied gedempt werd in 1940, en het Albertkanaal (1935-1939) aangelegd.¹⁰

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Historische stadskern van Herentals [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140033> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Historische stadskern van Herentals [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140033> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Historische stadskern van Herentals [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140033> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

De oudste kaart die beschikbaar is voor het onderzoeksgebied, is het plan van Jacob van Deventer uit 1550-1565 (Figuur 21). Het terrein is gelegen binnen de historische binnenstad. De kaart toont bebouwing in het oosten en het zuidwesten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de historische voorlopers van de Fraikinstraat en de Goudbloemstraat.

Figuur 21: Plattegrond van de stad Herentals door Jacob van Deventer, met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), toont enkel bebouwing in het oosten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de Fraikinstraat (Figuur 23). Centraal op het terrein bevindt zich een tuin. Het westelijke deel is in gebruik als grasland. Rondom de stadskern is de historische stadsomwalling te zien. Ten noordoosten bevindt zich het Begijnhof en ten zuidoosten is het Augustijnenklooster weergegeven (Figuur 22). Op het primitief kadaster (1830-1834) en de Atlas der Buurtwegen (1841) is opnieuw bebouwing te zien in het oosten en het zuidwesten van het terrein (Figuur 24 en Figuur 25). Op de Atlas der Buurtwegen loopt de Goudbloemstraat door het zuidwesten van het terrein. Vermoedelijk is er een beperkte afwijking ontstaan bij het georefereren van de kaart en moet het terrein iets noordelijker gesitueerd worden.

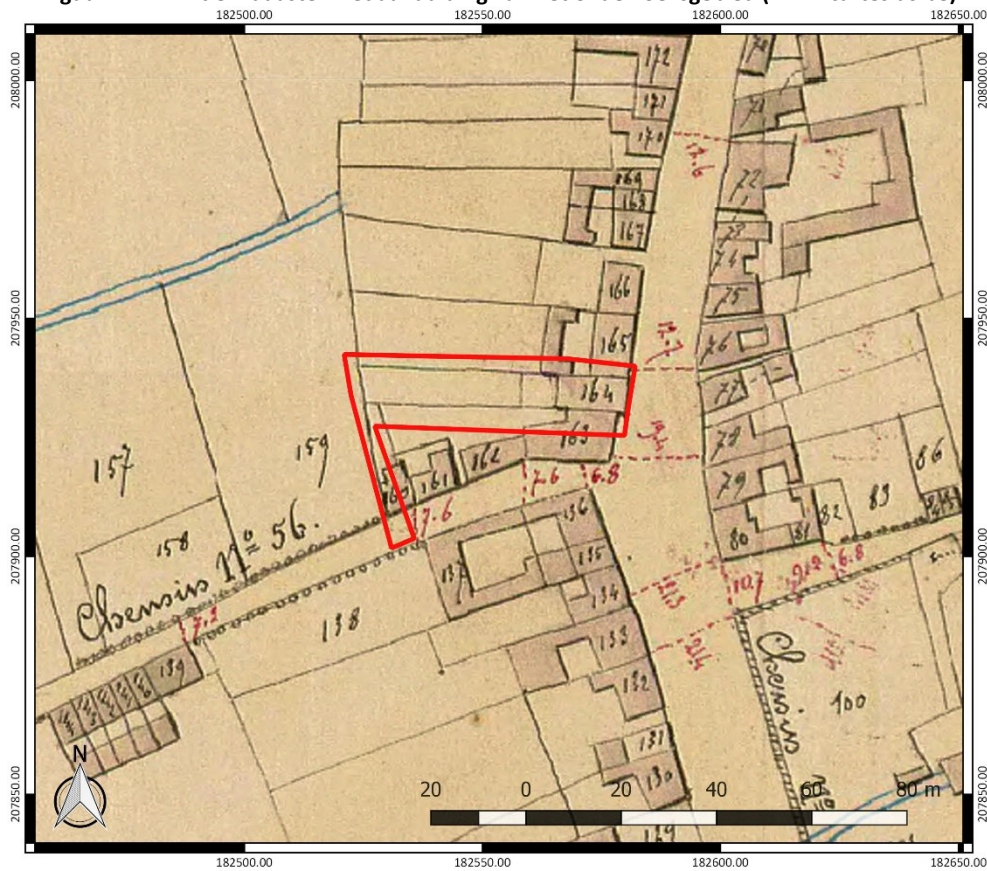
Figuur 22: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

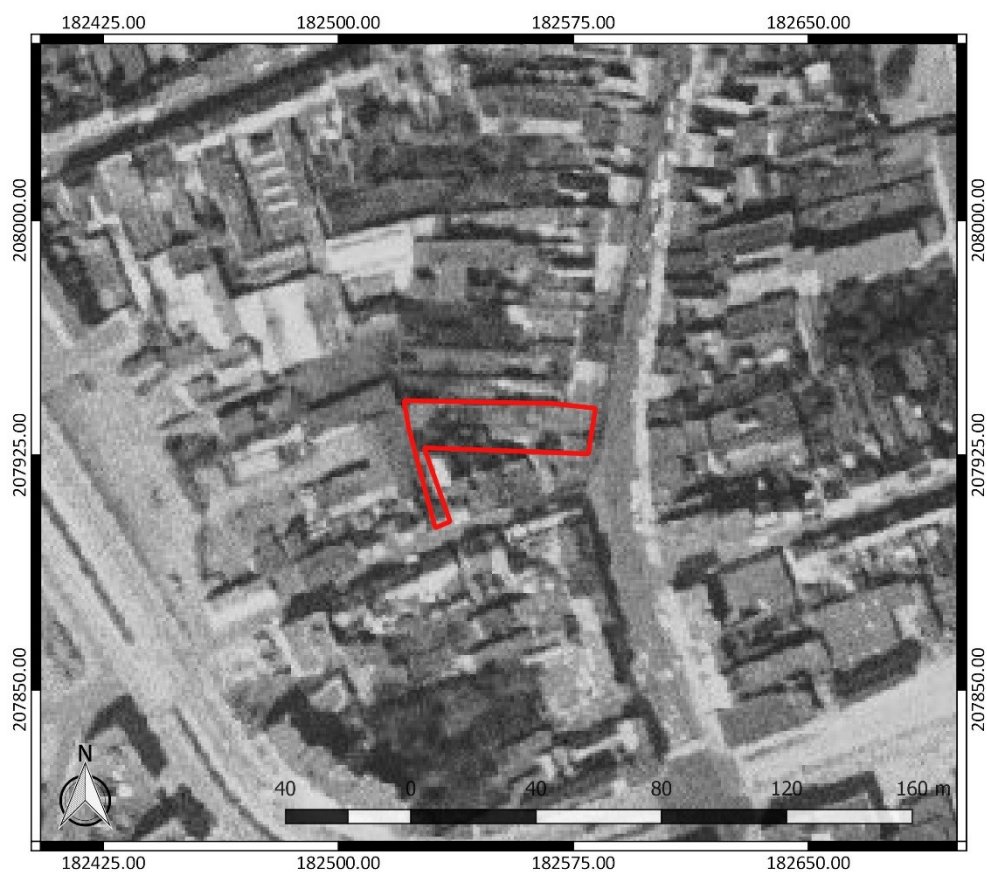
Figuur 23: Detail Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 24: Primitief kadaster met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 25: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 26: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

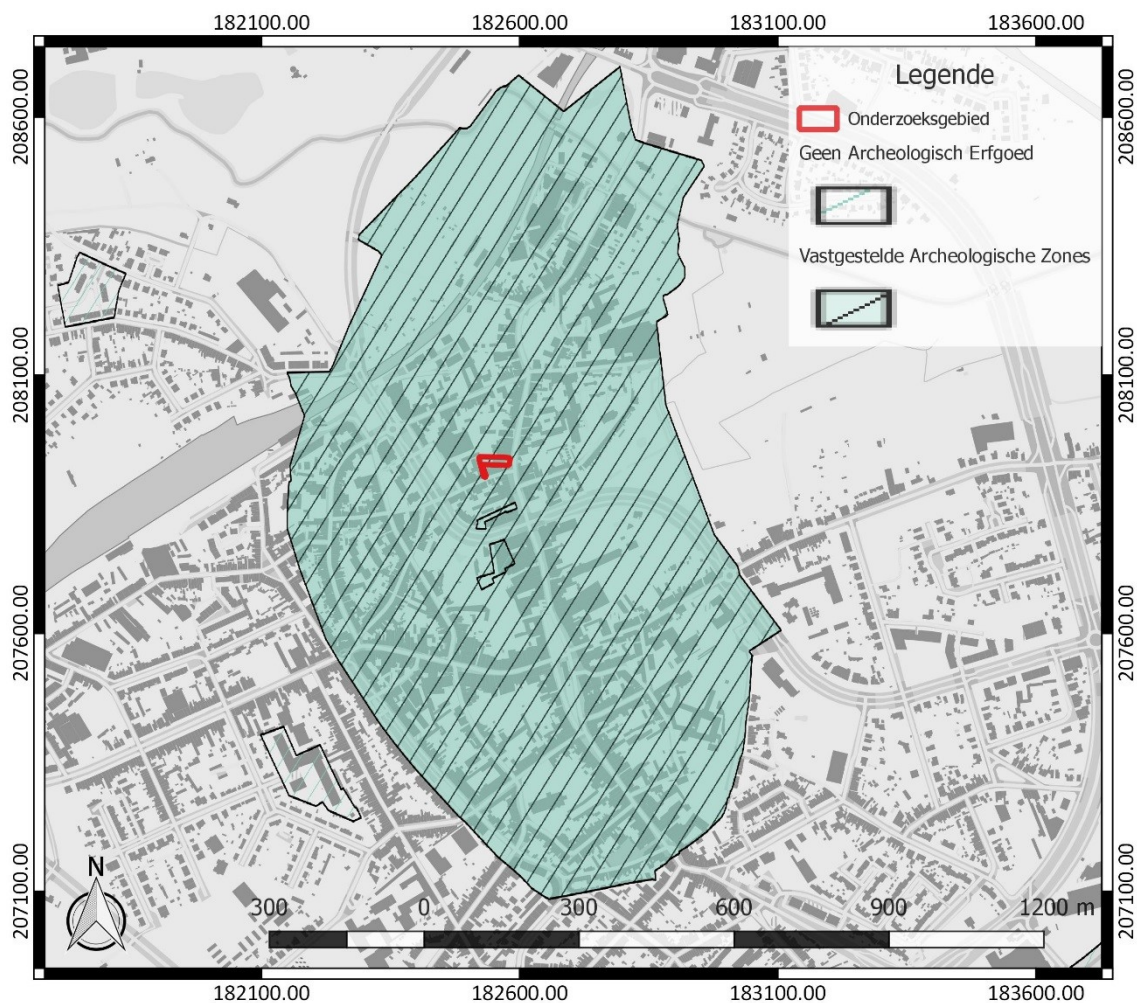
Figuur 27: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 26) toont dat de bebouwing in de omgeving van het onderzoeksgebied enorm uitgebreid is en dat de Belgiëlaan aangelegd is ten westen van het terrein. Binnen het onderzoeksgebied is het beeld onduidelijk. Mogelijk is de bebouwing ook binnen het terrein uitgebreid. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 27) geeft een gelijkaardige situatie weer.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 29). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Het onderzoeksgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone: de Historische stadskern van Herentals (Figuur 28).¹¹

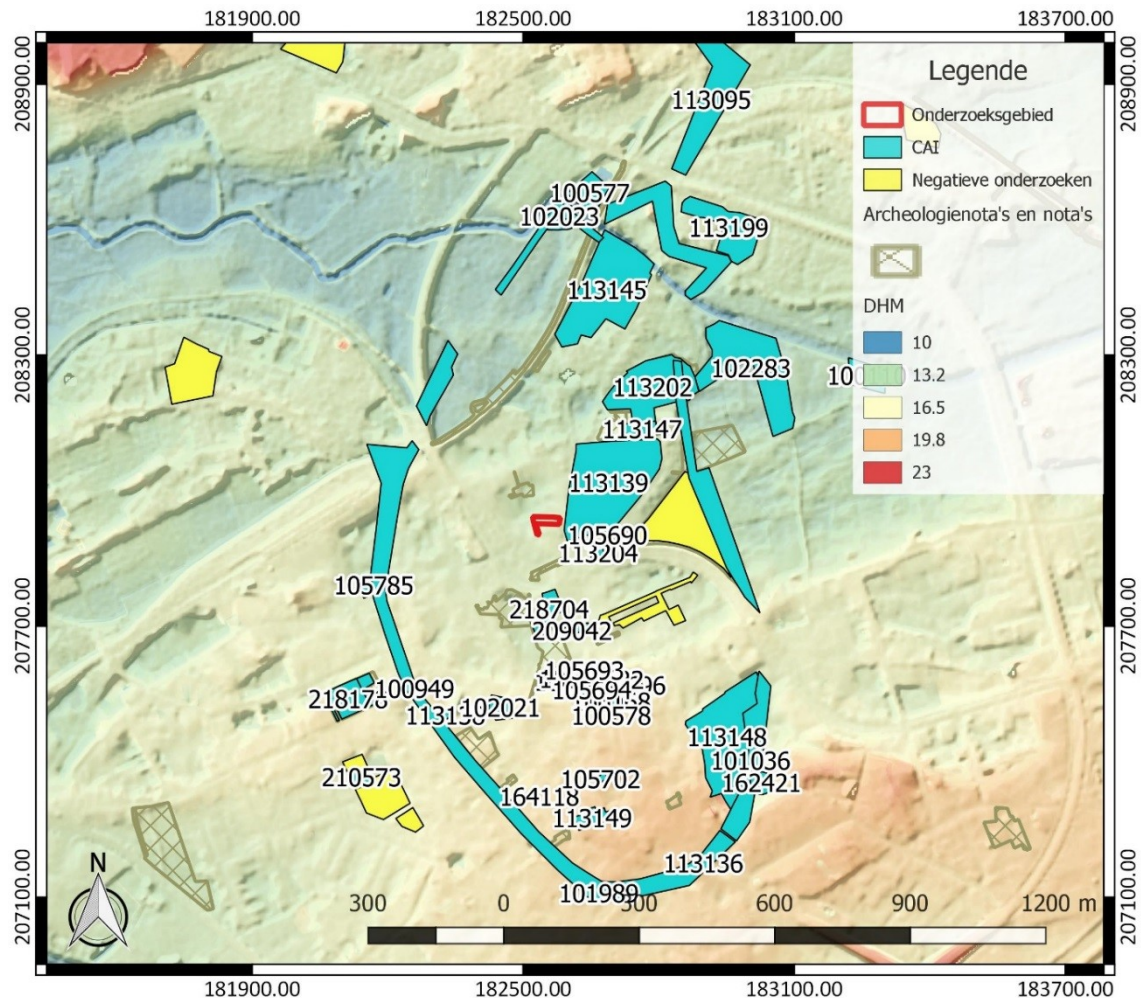

Figuur 28: Overzichtskartaal van de vastgestelde archeologische zones met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied situeren zich overblijfselen uit de nieuwe tijd. Ten noordoosten van het terrein ligt het Begijnhof met de Sint-Catharinakerk (CAI ID 113139). Een eerste begijnhof was reeds voor 1266 gesticht op het Nieuwland, aan de overzijde van de Kleine Nete en had een 13de-eeuwse kerk. In 1578, tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd het om strategische

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Historische stadskern van Herentals [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/14799> (geraadpleegd op 22 oktober 2018)

redenen afgebroken door het calvinistische stadsbestuur. In 1590 kregen de begijnen de toestemming om binnen de stadswallen een nieuw begijnhof aan te leggen. In het begin van de 17de eeuw werd het begijnhof heropgebouwd tussen de Begijnenstraat en de Burchtstraat. De kerk werd tussen 1599 en 1614 gebouwd in laatgotische stijl. Doorheen de 17de en de 18de eeuw werden er verbouwingen uitgevoerd aan het begijnhof en aan de kerk.¹² Op locatie CAI ID 113147 bevindt zich de pastorie van het begijnhof die uit de 17de eeuw dateert. Vanaf 1630 zouden er werken aan het gebouw gedocumenteerd zijn. Het huidige dubbelhuis dateert uit de tweede helft van de 18de eeuw. Ook het nabijgelegen dubbelhuis “De Augustijn” (CAI ID 105690) dateert uit de 17de eeuw. Het gaat in de kern terug tot in 1671.¹³

Figuur 29: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113139, Begijnhof en Sint-Catharinakerk (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Begijnhof van Herentals [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/106378> (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Begijnhofkerk Sint-Catharina [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47015> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113147, pastorie begijnhof (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Pastorie van het begijnhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47039> (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105690, De Augustijn (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Dorpswoning De Augustijn [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47014> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

Ten zuidoosten van het onderzoeksterrein, op locatie CAI ID 113204, was het Augustijnenklooster gesitueerd. De Augustijnenvestiging klimt op tot 1613 en was eerst elders gevestigd, namelijk in de bestaande "Latijnse School" die aanvankelijk ondergebracht was in het godshuis van de Heilige Drievuldigheid. In 1616 werd een nieuw klooster gebouwd op de CAI-locatie. In 1796 was het niet langer in gebruik als klooster. De kerk werd in 1798 heropend als symbool van het verzet tijdens de bezetting van Herentals in de Boerenkrijg. De gebouwen werden grotendeels door brand verwoest bij de Slag van Herentals. De oude infirmerie van het klooster uit 1692 was eertijds in gebruik als tabaksmagazijn en werd in 1952 gerestaureerd. Van 1952 tot 1980 deed het gebouw dienst als brandweerkazerne. In 1990-1992 werd het aangepast tot stadsarchief.¹⁴

In de iets ruimere omgeving kwamen resten uit de middeleeuwen aan het licht. Op locatie CAI ID 100168 (ten noorden van CAI ID 100578) werd een urn met indrukken op de voet gevonden, die in de Karolingische periode (vroege middeleeuwen) gedateerd wordt.¹⁵ Uit de volle middeleeuwen werd aardewerk aangetroffen ter hoogte van een oude meander of veenput langs Nete (CAI ID 102283). Er werd hier aan de hand van metaaldetectie ook een bronzen pot van onbepaalde datering gevonden. Ook op vindplaats CAI ID 101989 zijn resten uit de volle middeleeuwen gevonden. Het gaat om paalsporen, kuilen en enkele scherven. Hier kwam tevens een mogelijk restant van de middeleeuwse stadsgracht aan het licht. Op locatie CAI ID 209042 werden bij een proefsleuvenonderzoek negen verspreide sporen gevonden, afgedekt door een zwarte laag met aardewerk. De zwarte laag zou ontstaan zijn in de volle middeleeuwen. Het middeleeuwse niveau is redelijk intact bewaard door de afdekking met een enorm puinpakket uit de 19de of 20ste eeuw.¹⁶

Ter hoogte van de Lakenhal (CAI ID 113150 [ten noorden van CAI ID 100578]) bevinden zich resten uit de volle en de late middeleeuwen. Het gaat onder meer om paalkuilen van marktkraampjes, die tussen de 12de en de 14de eeuw geplaatst werden. De lakenhal zelf werd opgericht aan het begin van de 15de eeuw door de lakenmakers en wolververs. Vóór 1430 was het een zogenaamd "gulde huys", "meethuys" en "loterhuys" en vanaf 1430 werd het omschreven als stadhuis. Het gebouw brandde bijna volledig af in 1512. In 1534 werd de lakenhal herbouwd met een belfort.¹⁷

Op verschillende locaties zijn resten uit de late middeleeuwen aangetroffen. CAI ID 164118 duidt het tracé van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling aan, zoals het onder meer op de Ferrariskaart is aangeduid. De oudste omwalling dateert waarschijnlijk uit de 13de eeuw. De Bovenpoort (CAI ID 113136) is een overblijfsel van de middeleeuwse omwalling en gaat waarschijnlijk terug tot vóór 1361. De eerste vermelding dateert uit 1361 of 1389. De stadspoort werd opgetrokken in zandsteen en later aangevuld met baksteen. Doorheen de tijd werden er verschillende verbouwingen uitgevoerd. Ter hoogte van CAI ID 101036 werd een aarden wal vastgesteld, die het restant zou zijn van de omwalling en aansloot op de Bovenpoort.¹⁸ Bij een opgraving werden restanten van muren

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113204, Augustijnenklooster (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Infirmerie van het augustijnenklooster [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47011> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100168, Herentals 1 (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 102283, Kleine Nete 1 (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 101989, Vest I (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 209042, Hofkwartier (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113150, Lakenhal (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lakenhal en Belfort [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47054> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 164118, Stadsomwalling (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113136, Bovenpoort (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Stadspoort Bovenpoort [online],

van een andere laatmiddeleeuwse stadspoort aangetroffen, namelijk de Zandpoort (CAI ID 100949). Deze poort werd voor het eerst vermeld in 1402, maar klimt mogelijk op tot voor 1400. In 1643 werd de poort verbouwd. Ook de Floristoren maakte deel uit van de stadsomwalling. Mogelijke overblijfselen van deze toren werden bij veldprospectie gevonden op CAI ID 100577. Deze vindplaats leverde ook een grote hoeveelheid laatmiddeleeuws aardewerk op.¹⁹

Uit de late middeleeuwen zijn tevens verschillende gebouwen bekend, waaronder het Klooster van de Minderbroeders (CAI ID 113202). In 1797, na de Franse revolutie, werd het klooster omgevormd tot lakenfabriek. Het complex brandde af in 1885. Daarna werd het Instituut van de Voorzienigheid er gevestigd. Het gebouw uit het eerste kwart van de 20ste eeuw, dat in de kern mogelijk nog tot in de 17de eeuw teruggaat, was eerst in gebruik als weeshuis en later als school.²⁰ Ook het St.-Elisabethgasthuis (CAI ID 113145) dateert uit de late middeleeuwen. Het werd gesticht vóór 1253. Doorheen de tijd onderging het verschillende aanpassingen. Tussen de 16de en de 18de eeuw en in de 20ste eeuw werden ook nieuwe gebouwen opgetrokken. Het gasthuis werd gerestaureerd in 1983-'84. Het 17de-eeuwse poortgebouw, de kapel, het klooster en de schuur zijn bewaard gebleven.²¹

Een ander laatmiddeleeuws bouwwerk is de Sint-Waldetrudiskerk (CAI ID 113149). Deze kerk werd in de 14de eeuw gebouwd in Brabantse hooggotiek. De oudste delen zijn de kruisbeuk en de vieringtoren. Het koor met kooromgang en de zijkapellen werden in de 15de eeuw gerealiseerd, tijdens de overgang van de hoog- naar de laatgotiek. Het schip werd opgetrokken vanaf 1453 in laatgotische stijl. Aan het einde van de 16de en het begin van de 17de eeuw werden herstellingswerken uitgevoerd en werd het onvoltooid koor afgesloten. In 1785 werd de sacristie gebouwd.²²

Het Besloten Hof (CAI ID 113148), het klooster van de norbertinessen, is ook laatmiddeleeuws. Het werd gesticht in 1410 en werd tot 1797 bewoond door de premonstratenzerzusters. In 1439 werd het erf uitgebreid en rond 1450 werden er bouwwerken aan de refter, het pand en de kloostermuren uitgevoerd. De oorspronkelijke kapel werd tussen 1498 en 1510 verbouwd tot kloosterkerk. Aan het einde van de 18de eeuw werd de kerk gedeeltelijk gesloopt om in 1855 heropgebouwd te worden. Tijdens het Staatsbewind (1580-1584) werd het klooster ingericht tot kazerne. Later werd het hersteld en heropgebouwd. Het heropgebouwde klooster werd ingewijd in 1606. Tijdens de 17de eeuw vonden nog belangrijke verbouwings- en vergrotingswerken plaats. Het vierkant grondplan van het huidige binnenhof was definitief voltooid in de jaren 1680. De huidige gebouwen, waaronder een convent, pastorie, proosdij en de overige kloostergebouwen dateren uit de 17de eeuw.²³

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47035> (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 101036, Nonnenvest I (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100949, Zandpoort (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100577, Floristoren (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113202, Minderbroederklooster (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Weeshuis Instituut van de Voorzienigheid [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47158> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113145, St.-Elisabethgasthuis (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Ziekenhuis Sint-Elisabeth [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47121> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113149, St.-Waldetrudiskerk (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Parochiekerk Sint-Waldetrudis [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47091> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113148 (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Besloten Hof van het norbertinessenklooster [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47129> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

Tijdens de late middeleeuwen bevond er zich ook een brouwerij in Herentals. Deze stadsbrouwerij was gelegen ter hoogte van CAI ID 105695 (ten zuiden van CAI ID 105693). De eerste vermelding, onder de naam "den Wildeman" dateert van 1465. Vanaf 1613 was er sprake van de "grote brouwerij" en vanaf 1688 van "het Schalieken". Tussen 1780-1781 werd de houten gevel vervangen door een stenen constructie. Het gebouw kende verschillende functies en aanpassingen doorheen de periode vanaf het einde van de 18de tot in de 20ste eeuw. Tegenwoordig is het een woonhuis in classicistische stijl. Vlakbij bevindt zich het voormalig huis "De Luypaert" (CAI ID 105693), dat reeds gekend was in 1489. Het huidige uitzicht is echter voornamelijk 18de-eeuws.²⁴

Bij een proefsleuvenonderzoek ter hoogte van CAI ID 218704 werden ook enkele sporen uit de late middeleeuwen gevonden, die afgedekt werden door een zwarte laag (ophogingslaag) met middeleeuws en post-middeleeuws materiaal. Ter hoogte van de Grote Markt-Zandstraat I (CAI ID 100696 [ten zuiden van CAI ID 105693]) werden dan weer ijzerzandstenen funderingen, een tonput, een oven en andere grondsporen gevonden. Deze sporen worden ruim gedateerd tussen de 13de en de 19de eeuw.²⁵ Verder werden er ook nog middeleeuwse metaaldetectievondsten gedaan in de stad. Op de vindplaats Grote Markt I (CAI ID 162422 [ten zuidoosten van CAI ID 105693]) werden drie Tourse deniers ontdekt, die geslagen zijn onder de regering van Lodewijk IX (1226-1270), evenals een sterling, geslagen tijdens de regering van Jan I (1268-1294). Voorts werd er een loodtinnen penning gevonden, die mogelijk gebruikt werd als pseudomunt of als toegangsbewijs om de stad te betreden. De vindplaats leverde ook een riemring met gesp en aardewerk uit de middeleeuwen op. Ter hoogte van CAI ID 162421 werd een sterling gevonden, die tussen 1310 en 1314 geslagen is, onder Edward II (koning van Engeland).²⁶

In de ruimere omgeving zijn ook resten uit de nieuwe tijd aanwezig. In de Sint-Antoniusstraat (CAI ID 105785), werd een hydraulisch systeem gevonden, dat waarschijnlijk diende om het water van de (stads)gracht op te houden. Het systeem bevatte een stuwmuur en een aanbouw met toren en zuilen. In de Cardijnlaan (CAI ID 113199) werd 16de-eeuws aardewerk gevonden. Daarnaast was er een constructie met boogstructuur aanwezig en werden paalfunderingssleuven en bakstenen funderingen uit de Spaanse periode gevonden. In het grasland ernaast werd een ijzerzandstenen fundering aangetroffen.²⁷ Ook de Herentalse Schorsmolen (CAI ID 113138 [ten zuidoosten van CAI ID 100949]) dateert uit de 16de eeuw. Deze houten schors- of walmolen werd opgericht rond 1578 en afgebroken in 1940.²⁸

Verder bevinden zich nog enkele gebouwen uit de nieuwe tijd in de omgeving. De Oude Zalm (CAI ID 105694) werd voor het eerst vermeld in 1515 onder de naam "De Salm". Na 1611 is er ook sprake van de "De Groote Salm". Oorspronkelijk was het een brouwerij en een hout-leem constructie. Vanaf 1616 werd die vervangen door een stenen gebouw. Vanaf de eerste helft van de 19de tot het begin van de 20ste eeuw bevond er zich ook een afspanning, herberg en logementshuis. In de 20ste eeuw

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105695, Het Schalieken (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Stadsbrouwerij [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47063> (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105693, De Luypaert (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Burgerhuis De Luypaert [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47064> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 218704, Belgiëlaan I (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100696, Grote Markt - Zandstraat I (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 162422, Grote Markt I (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 162421, Nonnenvest I (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105785, Sint-Antoniusstraat I (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113199, Cardijnlaan 1 (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

²⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113138, Herentalse Schorsmolen (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

was er uitsluitend nog een herberg gevestigd.²⁹ Ook ter hoogte van de Grote Markt 32 (CAI ID 105696 [ten oosten van CAI ID 105694]) bevindt zich een 16de-eeuws gebouw. In de gevel van de aanbouw is een gevelsteen aangebracht met de datum 1511. Mogelijk gaat het huis dus terug tot het begin van de 16de eeuw.³⁰

In de omgeving zijn ook nog resten uit de 17de eeuw gekend. Ter hoogte van CAI ID 102021 werd een muntschat uit deze periode aangetroffen. Het gaat om 247 gouden en zilveren munten. De jongste munt dateert uit 1600. Op vindplaats CAI ID 100578 werd een 17de-eeuwse “wijkput” gevonden, een van de grote, publieke waterputten van de wijk. Ter hoogte van CAI ID 102023, in een meander van de Nete, werd een restant van de 17de-eeuwse stadsomwalling gevonden. Op de dijk zijn ook middeleeuwse en post-middeleeuwse scherven gevonden, die waarschijnlijk opgebaggerd zijn uit de Nete.³¹ De pastorie van de Sint-Waldetrudiskerk (CAI ID 105702) dateert tenslotte ook uit de nieuwe tijd. Het is niet geweten wanneer deze pastorie gebouwd is. Het gebouw bestond zeker al in de 18de eeuw. In 1746 brandde het af en in 1768 werd het heropgebouwd. Tijdens de 19de eeuw werden er verbouwingen aan uitgevoerd.³²

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de noordelijke flank van een dekzandrug, die afhelt naar de Kleine Nete, die op enige afstand ten noorden van het onderzoeksgebied te situeren is. Historische kaarten geven aan dat het terrein minstens sinds de 16de eeuw bebouwd is. De bebouwing situeert zich ter hoogte van de straatzijde. Het centrale deel van het terrein was in gebruik als tuinzone. Een gelijkaardige situatie zien we ook op jongere kaarten. Vandaag de dag is het terrein voor een groot deel bebouwd. De impact van de huidige bebouwing op de bewaring van het bodemarchief is niet gekend. De bodemkaart geeft in de omgeving van het onderzoeksgebied zowel bodems zonder profiel als bodems met een dikke antropogene humus A horizont aan. Indien op het terrein een dikke antropogene humus A horizont aanwezig is, kan die het onderliggende bodemarchief beschermd hebben tegen ondiepe bodemingrepen.

²⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105694, De Oude Zalm (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Afspanning, herberg en brouwerij De Oude Zalm [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47061> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

³⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105696, Grote Markt 32 (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Burgerhuis [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47062> (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

³¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 102021, Zandstraat I (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100578, Croonenput (geraadpleegd op 23 oktober 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 102023, Kattenberg 1 (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

³² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105702, Pastorie St.- Waldetrudis (geraadpleegd op 23 oktober 2018)

Een verdere inschatting van het archeologisch potentieel van het terrein kunnen we maken aan de hand van gekende archeologische waarden in de omgeving. Die omvatten sporen van begraving uit de vroege middeleeuwen, sporen van bewoning uit de volle middeleeuwen, en sporen van bewoning, verdediging, religie en ambacht uit de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd.

Op basis van alle gegevens die tijdens het bureauonderzoek vergaard werden, komen we tot het besluit dat het terrein een hoog archeologisch potentieel kent. Er is voornamelijk een hoge verwachting naar sporen van bewoning op het terrein. Op basis van historische kaarten verwachten we zeker sporen van bewoning uit de nieuwe tijd, maar ook oudere sporen van bewoning zoals uit de late middeleeuwen of zelfs de volle middeleeuwen, zijn mogelijk aanwezig op het terrein.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de sloop van de huidige bebouwing en de bouw van appartementen en omgevingsaanleg. De verstoringsdiepte van de geplande werken varieert van ca. 80 cm onder het maaiveld tot 3 m onder het maaiveld. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is een concrete verwachting naar de aanwezigheid van sporen van bewoning binnen het onderzoeksgebied. Deze sporen kunnen dateren uit de volle middeleeuwen tot de nieuwste tijd. Vandaag is een groot deel van het terrein reeds bebouwd. De impact van de laatste fase van bebouwing op het aanwezige bodemarchief is onbekend. Wel staat vast dat de gepland bodemingrepen het bodemarchief binnen het volledige onderzoeksgebied bedreigen. Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd is of in gebruik is als tuin. Landschappelijk bodemonderzoek kan relevant zijn om de bewaringstoestand van het bodemarchief beter in te kunnen schatten. Het lijkt echter efficiënter om meteen over te gaan tot een proefputtenonderzoek. Deze onderzoeksmethode laat toe om een antwoord te bieden op de nog openstaande onderzoeksvragen met betrekking tot de bewaringstoestand van het bodemarchief, de aanwezige stratigrafie ter hoogte van het onderzoeksgebied en de aanwezigheid van relevante archeologische sporen. Deze onderzoekstechniek is geschikt omdat een site met complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is een concrete verwachting naar de aanwezigheid van sporen van bewoning binnen het onderzoeksgebied. Deze sporen kunnen dateren uit de volle middeleeuwen tot de nieuwste tijd. Vandaag is een groot deel van het terrein reeds bebouwd. De impact van de laatste fase van bebouwing op het aanwezige bodemarchief is onbekend. Wel staat vast dat de gepland bodemingrepen het bodemarchief binnen het volledige onderzoeksgebied bedreigen. Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Baeyens, L., 1971: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Lille 30 W*, Brussel.

Goolaerts, S./K. Beerten, 2006: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 16 Lier*, Leuven.

4.2 Websites

Cartesius (2018)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2018)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2018)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2018)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2018)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2018)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2018)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

